

Zgodbo o Plinarni Maribor od leta 1991 do leta 2009 je nadaljevala gospa Barbara Lobnik iz marketingkega oddelka Plinarne Maribor. V svojem prispevku predstavlja razvoj ki spremembe v dejavnosti podjetja ter pomembne prelomnice v tem času, na primer ukinitvev proizvodnje ki distribucije mestnega plina v letu 1993, ki sta potekak vse od leta 1870, ter lastninsko preoblikovanje podjetja leta 1996, ko je bilo podjetje v sodni register vpisano kot Plinarna Maribor, družba za proizvodnjo, distribucijo energentov, trgovino ki storitve, d. d., v kateri je knela največji lastniški delež Mestna občia Maribor. Avtorica predstavlja tudi spremembo grafične pogodbe podjetja (leta 1997), ko so posodobili svoj razpoznavni znak (plamenico). Leta 2000 je večinski lastnik podjetja postalo podjetje Istragas, d. o. o., iz Kopra, avtorica pa v posebnem delu predstavlja Plinarno Maribor v skupkii Istrabenz plki. Predstavljeni so tudi vsi pomembni dogodki od leta 1996 do leta 2009.

Katalog k razstavi dopolnjujejo še članki iz jubilejne priloge dnevnika Večer, intervju z dkektorjem Milanom Curkom, izjave županov občki, ki sodelujejo s Plinarno, pripovedi nekdanjih dkektorjev podjetja ter spominski prispevek nekdanjemu dkektorju Stanetu Keglju.

Na koncu kataloga sta avtorici dodak izbor razstavnih dokumentov (slik ki aktov pravne veljave). Med njkiii so slike ki načrti mariborske mestne pknarne, statut dekliške družbe Združene plkiame v Augsburgu, koncesija za delovanje plinarne, statut Mestnik podjetij Maribor, utrinki iz proizvodnje ki dela v Plinarni ter polaganja plinovoda v Mariboru. Objavljene so tudi fotografije razstavljenih predmetov, ki so jih za razstavo posodili v Plinarni Maribor ki so bik namenjeni za nazomejšo predstavo o dejavnosti Plinarne. Zadnji del kataloga prkiaša seznam razstavljenih dokumentov in predmetov, v katerem so navedeni vsi razstavljeni eksponati.

33. zvezek Katalogov predstavlja pomemben prispevek k odkrivanju gospodarske zgodovine Maribora ki razvoja plkiamištva v tem delu Slovenije nasploh.

Nina Gostenčnik

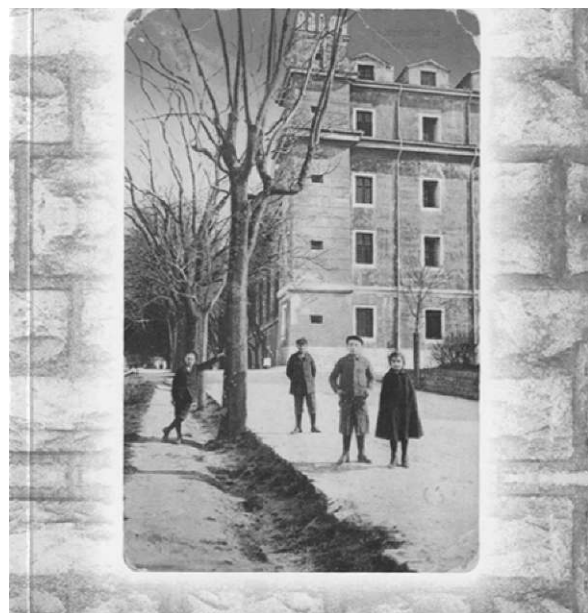
Vlasta Beltram: Koprski zapori : s poudarkom na političnih zapornikih v obdobju fašistične vladavine : ob 65. obletnici prve osvoboditve političnih zapornikov septembra 1943. Koper : Združenje protifašistov, borcev za vrednote NOB ki veteranov, 2008, 131 strani

Okrogle obletnice so vedno priložnost za osvetlitev pomembnih zgodovinskih dogodkov ki tako je

tudi 65. obletnica prve osvoboditve političnih zapornikov septembra 1943 spodbudila kustodkijo Pokrajinskega muzeja Koper Vlasto Beltram, da se je lotila študije o koprskih zaporih. Publikacija nam na 130 straneh prkiaša zgodovino koprskih zaporov, ki so že sredi 19. stoletja delovali najprej kot kaznikiiica. Po koncu prve svetovne vojne je oblast nad temi kraji prevzela Kraljevina Itakja ki fašizem je prav usodno posegel v življenje slovenskega in hrvaškega prebivalstva. Zapori so delovali do maja 1945. Takrat je vojaška uprava jugoslovanske amiade zaprla vrata te kistitucije.

V zgodovinskem pregledu je zapisano, da je koprsko kaznilnico zgradila avstrijska obkst sredi 19. stoletja, ki to na prostoru dveh ukinjenih samostanov. S pomočjo skromnih dokumentov iz Pokrajinskega arhiva v Kopru in iz Sektorja za varstvo arhivskega gradiva druge svetovne vojne Arhiva Republike Slovenije, spremljamo delovanje te ustanove. V prvem desetletju obstoja in delovanja so bile razmere v koprskih zaporih zelo slabe ki s tem problemom se je koprška občina ukvarjala od 60-ili let 19. stoletja. Konec leta 1899 je bil celo upor zapornikov ki na pomoč je morala priti vojska iz Trsta. Izvemo tudi, da je proti koncu 60-ili let 19. stoletja začela delovati šola za zapornike. Zaporniki so delak v delavnicah v kaznikiiici, pomagali pa so tudi pri javnih delili.

LE KOPRSKI ZAPORI
CARCERI CAPODISTRIANE

Spomladi 1915 je avstrijska oblast zapore izpraznila, leta 1919 pa jih je Kraljevina Italija zopet odprla. Med vojnoma, v obdobju fašizma, so koprski zapori s statusom preiskovalnega in kazenskega zapora sprejemali vse več političnih zapornikov, Slovencev in Hrvatov iz Julijske krajine, pa tudi istrskih italijanskih protifašistov.

Med drugo svetovno vojno, ko je Italija okupirala del Slovenije in med letoma 1941 in 1943 uvedla Ljubljansko pokrajino, so v koprskih zapore prihajali številni politični preganjanci s tega prostora. Pred drugo vojno so ženski oddelek v Kopru ukini, kmalu po letu 1941 pa so ga znova obnovili in tam so bile zaprte številne obsojenke iz Ljubljanske pokrajine, ki so bile zaslišane in obsojene pred italijanskim vojaškim sodiščem v Ljubljani. Tako ženske kot moški iz Ljubljanske pokrajine so šli skozi v zapore v Kopru, od tam pa v številne zapore in taborišča po vsej Italiji. O tem nam pričajo številni dokumenti italijanskega vojaškega vojnega sodišča 2. armade, na podlagi teh pa lahko spremljamo usode slovenskih političnih zapornikov, katerih pot je potekala iz zapora v Ljubljani v Koper in pa naprej, v zapore v Castelfranco Emilia, Parma, Benetke, Perugia, Pisa, Firenze, Fossombrone, Arezzo, Voltera, Aleksandrija, če naštejemo le nekatere med številnimi, ki so delovali po vsej Italiji. Italijansko vojaško sodišče, ki je imelo sedež v Ljubljani, je delovalo od konca leta 1941 do kapitulacije Italije (8. 9. 1943) in v tem obdobju izreklo 83 smrtnih kazni, 412 obsodb na dosmrtno ječo, 3082 oseb pa je bilo obsojenih na ječo (tudi do 30 let).'

O koprskih zaporih je v arhivih v Kopru in Ljubljani bolj malo podatkov, tako da števila zapornikov, ki so šli skozi Koper, ni mogoče določiti. Te podatke bo treba zbrati v italijanskih arhivih, v Trstu in Rimu.

Skozi koprskih zapore so šli tudi osumljenci iz odmevnih procesov, kot so bili proces proti marežanskim upornikom (1921), pa prvi (1930) in drugi (1941) tržaški proces. Med drugo svetovno vojno so sem zaprli veliko protifašistično usmerjenih oseb, pripadnikov OF in pripadnikov partizanskih enot.

Po koncu druge svetovne vojne, leta 1945, so v koprskih zapore za krajši čas pripeljali nemške vojne ujetnike, od leta 1946 pa so se tu nahajali mizarska in mehanična delavnica, predilnica ter sedeži raznih organizacij in manjših podjetij.

Pomanjkanje arhivskih virov je avtorica zapolnila s pričevanji nekdanjih zapornikov koprskih zaporov. Ta pričevanja so v Pokrajinskem muzeju v Kopru zbirali, da bi nekoč napisali zgodbo o zaporih.

Tako so v drugem delu knjižice objavljeni zapisi ljudi (kar 18 jih je), ki so bili v obdobju 1929-1944 zaprti v Kopru. Vsako pričevanje je opremljeno z

osnovnimi podatki o zaporniku, naveden je vzrok za aretacijo in zapor ter čas, ki ga je posameznik preživel v zaporu. Pričevanja pomagajo ustvariti sliko o delovanju zaporov, tu pa so navedeni tudi podatki o sami stavbi in prostorih, o bivalnih razmerah, prehrani, zasliševanjih, mučenjih. Izvemo lahko, da so bili tu zaprti tudi trije, ki so bili v prvem tržaškem procesu leta 1930 obsojeni na smrt in potem ustreljeni na Bazovici.

Tretji del publikacije pa prinaša literarno pripoved Cirila Kosmača z naslovom »Velika nedelja«, ki jo je Kosmač objavil leta 1933 v glasilu Istra. To je bilo glasilo Zveze jugoslovanskih emigrantov iz Julijske krajine, izhajalo pa je v Zagrebu.

V njej z Vladimirjem, še ne 18 let starim fantom iz Tolmina, doživljamo koprskih zapore, zaslišanja, mučenje, bedo, lakoto, mokro samico, skratka vse stiske političnih zapornikov, ki so bili zaprti v Kopru.

Izdaja knjižice o koprskih zaporih je imela velik odziv, saj so tovrstni zapisi, povezani z lokalno zgodovino, za številne zanimivi in potrebni. Knjiga je napisana v slovenskem in italijanskem jeziku, s fotografijami pa pomaga bralcu ustvariti podobo o tem kompleksu, tako da ga lahko tako umesti v prostor, kjer je deloval.

Metka Gombač

20 éves a Szlovén-magyar nemzetközi levéltári kutatótábor : nemzetközi konferencia : Szentgotthárd, 2010. szeptember 24. = 20 let delovanja Slovensko-madžarskega mednarodnega arhivskega raziskovalnega tabora : mednarodna konferenca : Monošter, 24. september 2010. Szombathely : Vas Megyei Levéltár kiadványa, 2010, 158 strani

Nepretrgano dvajsetletno delovanje kakega tabora je zelo dolga doba, tudi hvale in častivredna. Spodobi se, da je jubilej tudi primerno zaznamovan. Tako je v Pokrajinskem arhivu Maribor, Arhivu Železne županije v Sombotelu in Arhivu županije Zala v Zalaegerszegu nastala ideja, da bi ob 20. obletnici tabora organizirali dvodnevno konferenco z referati, ki bodo obravnavali tematiko ter pomen arhivskih taborov. Konferenca je potekala meseca 2010. Zbornik z referati konference je izšel nekaj mesecev kasneje.

V uvodnem delu zbornika so pozdravni nagovori treh pomembnih funkcionarjev, ki so bik v preteklosti tudi neposredno povezani s tabori: dr. László Göncz, poslanec madžarske narodne skupnosti v slovenskem parlamentu, Imre Pacsonyi, predsednik odbora za šolstvo in kulturo pri skupščini županije Zala, ter László Majthényi, podpredsednik skupščine Železne županije.